

شاخص تاب آوری اقتصادها در سال ۲۰۲۱

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی های اقتصادی

تهیه کننده: مهسا رجبی نژاد

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

خرداد ۱۴۰۰

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

- سال ۲۰۲۰ بحران عمیق سلامت عمومی، درگیری‌های سیاسی و بلایای طبیعی را به همراه داشت که هر یک از این موارد می‌تواند تاب‌آوری محیط کسب‌وکار یک کشور را به چالش بکشد. با وجود چنین خطرات و نشانه‌ها، نیاز به تقویت تاب‌آوری به شدت ذهن بسیاری از مدیران ارشد کسب‌وکار را درگیر کرده است. علاوه بر بحران کووید-۱۹، جهان در سال ۲۰۲۰، با اعتراضات گسترده مدنی نیز همراه بود. همچنین نشانه‌های تغییر شرایط آب و هوایی از جمله طغیان ناشی از بارش‌های شدید و طغیان دریا و خشکسالی همراه با آتش سوزی‌های ناشی از آن، آسیب‌هایی بر بسیاری از مناطق جهان وارد کرد.

- **شاخص تاب‌آوری جهانی** موسسه بیمه دارایی‌ها، از ۱۲ زیرشاخص با وزن یکسان، تشکیل شده و برای ۱۳۰ کشور جهان محاسبه و رتبه‌بندی می‌شود. بررسی ساختار و تغییرات این شاخص به مدیران کسب و کار این امکان را می‌دهد تا منابع قدرت و آسیب‌پذیری موجود در تاب‌آوری یک کشور را، اعم از عوامل مختلف (**اقتصاد، کیفیت ریسک و زنجیره تأمین**) شناسایی کنند.

- تاب‌آوری زنجیره تأمین به ویژه با تزلزل توزیع تجهیزات پزشکی و تسریع توزیع جهانی واکسن، در خط مقدم نگرانی‌های مدیران قرار گرفته است. تغییر شرایط آب و هوایی نیز تهدیدهای جدی در زمینه پویایی زنجیره‌های تأمین است، بنابراین درک مدیران از کیفیت زیرساخت [حمل و نقل و تاسیسات] در کشورهایی که بنگاه‌هایشان در آن فعالیت می‌کنند، معیار دیگری است که بر شاخص تاب‌آوری یک کشور تاثیر دارد. تحولات مزبور تنها چند مورد از نگرانی‌هایی است که بنگاه‌های جهانی را با ارزیابی دقیق، استراتژیک و روش‌مند انعطاف‌پذیری محیطی که در آن به فروش محصولات، گسترش عملیات و به کارگیری تأمین‌کنندگان جدید می‌پردازند، مواجه می‌کند.

تولید ناخالص داخلی براساس برابری قدرت خرید (PPP) تقسیم بر جمعیت کل

بهره‌وری

احتمال اینکه دولت توسط ابزارهای غیرقانونی یا خشونت آمیز، از جمله خشونت با انگیزه‌های سیاسی و تروریسم، بی ثبات یا سرنگون شود.

ریسک
سیاسی

آسیب‌پذیری نسبت به شوک‌های نفتی (کمبود، اختلال، افزایش قیمت)؛ میزان مصرف نفت تقسیم بر تولید ناخالص داخلی؛ وابستگی به نفت برای بهره‌وری را اندازه‌گیری می‌کند.

شدت
نفت

متوسط نرخ سالانه تغییر در اندازه جمعیت یک کشور که در شهرها زندگی می‌کنند.

نرخ
شهرنشینی

اقتصاد

قرار گرفتن
در معرض
بلایای
طبیعی

درصد مساحت یک کشور که به فعالیت‌های اقتصادی اختصاص دارد و حداقل در معرض یکی از بلایای طبیعی (طوفان، سیل و زمین‌لرزه) قرار دارد.

کیفیت
ریسک بلایای
طبیعی

کیفیت و اجرای کد ساختمان یک کشور از منظر طراحی برای مقاومت در برابر بلایای طبیعی (۸۰٪)، همچنین بهبود سطح فایق آمدن بر ریسک بلایای طبیعی، با فرض وجود ریسک‌های بالقوه در یک کشور (۲۰٪)

کیفیت
ریسک
آتش‌سوزی

کیفیت و اجرای کد ساختمانی یک کشور از منظر طراحی برای مقاومت در برابر آتش‌سوزی (۸۰٪)، همچنین بهبود سطح فایق آمدن بر ریسک آتش‌سوزی، با فرض وجود ریسک‌های بالقوه آتش‌سوزی در یک کشور (۲۰٪)

ریسک حملات
سایبری بالقوه

آسیب‌پذیری در مقابل حمله سایبری (۵۰٪) و میزان توانایی کشور برای نجات از حمله (۵۰٪)؛ از طریق اندازه‌گیری میزان نفوذ اینترنت (درصد افراد در یک کشور که به اینترنت دسترسی دارند) و حقوق و آزادی مدنی

کیفیت ریسک

میزان استفاده از قدرت دولتی برای تاثیر بر عواید بخش خصوصی، شامل دو شکل فساد بزرگ و کوچک، همچنین اداره دولت توسط افراد خاص و بر پایه کسب منافع شخصی

کنترل
فساد

کیفیت و وسعت زیرساخت حمل و نقلی (جاده‌ای، ریلی، آبی و هوایی) و زیرساخت خدمات عمومی

کیفیت
زیرساخت

قدرت استانداردهای حسابرسی و حسابداری، مقررات تضاد منافع و مدیریت سهام‌داران

حکمرانی
بنگاهها

توانایی پیگیری و ردیابی محموله‌ها در سراسر زنجیره تامین در کشور

میدان
دید
زنجیره
تامین

زنجیره تامین

مروری بر تحولات شاخص تاب آوری در جهان

- اروپای غربی امسال مجدداً در میان ۱۰ کشور برتر در شاخص تاب آوری قرار گرفت. دانمارک به دلیل بهبود کیفیت مقابله با تهدید آتش سوزی بر اساس ارزیابی مجدد موسسه بیمه دارایی‌ها از ساختمان‌های این کشور، در شاخص تاب آوری جهانی ۲۰۲۱ از رتبه سوم به رتبه اول رسید.
- منطقه ۱ ایالات متحده (مناطق شرقی و جنوب شرقی کشور) در شاخص تاب آوری سال ۲۰۲۱ از رتبه ۱۰ به ۱۷ سقوط کرد، که نشان‌دهنده دو تغییر بزرگ در شاخص است. یکی کاهش ۹ رتبه‌ای در رابطه با قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی و دیگری سقوط ریسک سیاسی برای کل کشور بود (که در این معیار از ۴۱ به ۵۰ کاهش یافت). تغییر اخیر ممکن است بیانگر تقارب حزبی و درگیری شدید پیرامون مسائل عدالت اجتماعی باشد.
- در سال ۲۰۲۱ انگلستان مجدداً در بین ۱۰ کشور برتر در شاخص تاب آوری قرار گرفت (صعود ۳ پله‌ای نسبت به سال ۲۰۲۰)، که در درجه اول ناشی از کاهش خطر سیاسی، به دلیل پذیرش عمومی سیاست‌های اصلی و تکمیلی برگزیت (جدایی انگلستان از اتحادیه اروپا) است.
- رتبه سنگاپور در شاخص تاب آوری از ۲۲ در سال ۲۰۲۰ به ۱۲ در سال ۲۰۲۱ ارتقا یافته که دلیل اصلی آن کاهش تهدید قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی است.
- در میان ۱۳۰ کشور مورد بررسی در سال ۲۰۲۱، اوکراین بیشترین ارتقا در رتبه در شاخص تاب آوری را تجربه کرده و از رتبه ۸۴ به ۶۳ رسیده است.
- منطقه ۱ چین (بخش شرقی کشور) به دلیل افت ۱۹ پله‌ای در رتبه‌بندی شدت نفت که نشان‌دهنده افزایش آسیب‌پذیری در برابر شوک نفتی است، در مجموع، ۹ رتبه سقوط کرد و رتبه آن از ۶۸ به ۷۷ رسید.

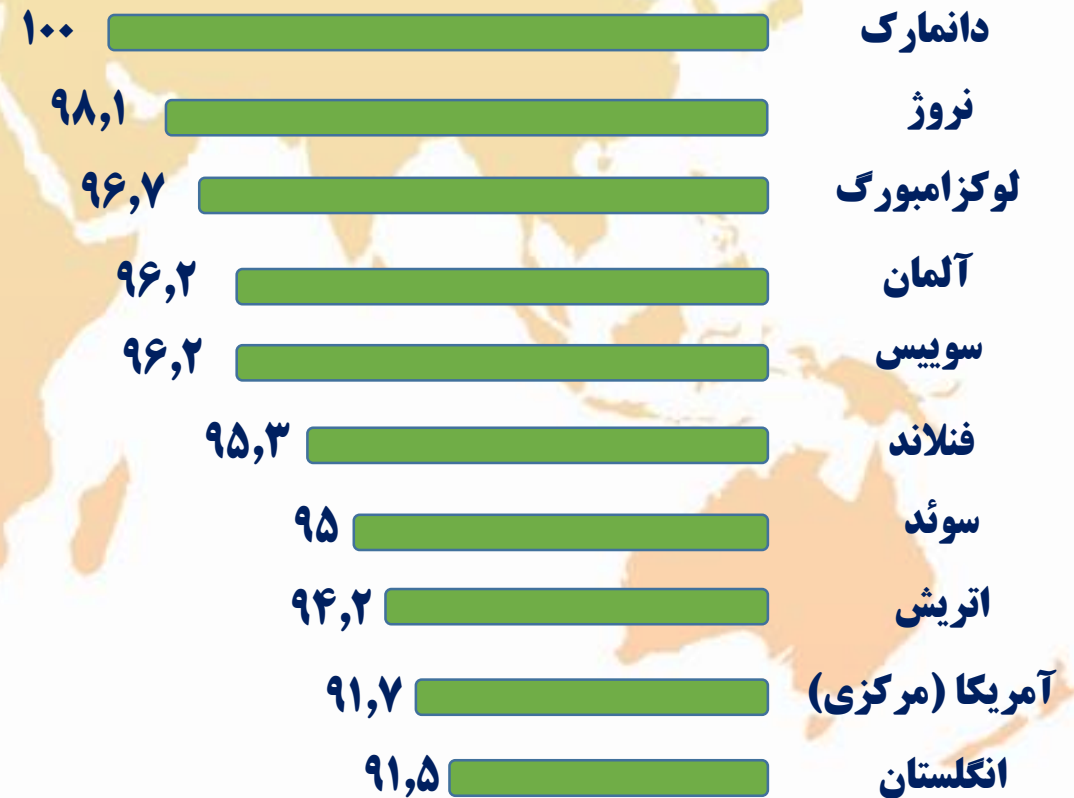

مروری بر تحولات شاخص تاب آوری در جهان

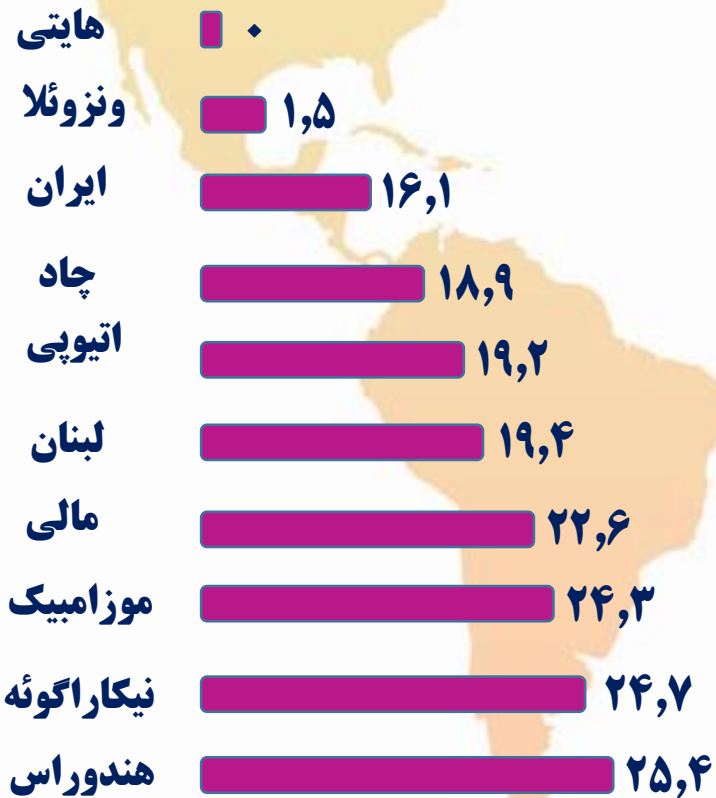
- هنگ کنگ با افزایش ریسک سیاسی به دلیل تنش‌های زیاد با چین (افت ۵۶ رتبه‌ای در ریسک سیاسی از ۲۵ به ۸۱)، به طور کلی در رتبه‌بندی شاخص تاب آوری سال ۲۰۲۱، با کاهش ۹ پله‌ای نسبت به سال ۲۰۱۹ به رتبه ۲۶ تنزل یافت.
- مکزیک نیز به دلیل بدتر شدن ریسک سیاسی و افزایش ریسک سایبری بالقوه، با گسترش دسترسی به اینترنت، هشت رتبه در رتبه‌بندی کلی نسبت به سال ۲۰۲۰ سقوط کرده و از رتبه ۶۷ به ۷۵ رسید.
- **ایران برای اولین بار در میان سه کشور با بدترین عملکرد در شاخص تاب آوری قرار گرفت (رتبه ۱۲۸) که دلیل اصلی آن سقوط ۱۴ پله‌ای و ۷ پله‌ای در بهره‌وری و ریسک سیاسی است.** کشورهای ونزوئلا و هایتی نیز پس از ایران، سه کشور انتهایی رتبه‌بندی شاخص تاب آوری سال ۲۰۲۱ را تشکیل می‌دهند.
- در مجموع، ۵۶ کشور یا قلمرو، تغییرات قابل توجهی (حداقل ۱۰ رتبه) در رابطه با قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی، ۳۸ کشور در شدت نفت، ۲۴ کشور در ریسک سایبری بالقوه و ۱۷ کشور در عامل خطر سیاسی را در سال ۲۰۲۱ تجربه کرده‌اند.
- همیشه چالش‌های غیرمنتظره‌ای در انتظار فعالیتهای کسب‌وکار است، که می‌تواند به دلایل گوناگون از جمله ریسک تغییرات اقلیمی، همه‌گیری بیماری، تحولات سیاسی، حملات سایبری یا موارد دیگر باشد. شکست کسب‌وکار الزاماً دستاورد بروز اتفاقات و مواجهه با تهدیدهای مختلف نیست. در این میان، تاب آوری کسب‌وکار تقریباً یک انتخاب است و می‌توان با استفاده از درایت و ابزارهای صحیح و به‌موقع، آن را مدیریت کرد.

برترین و ضعیف‌ترین کشورهای جهان در شاخص تاب‌آوری سال ۲۰۲۱

نمودار ۱. ۱۰ کشور برتر جهان از لحاظ امتیاز شاخص تاب‌آوری در سال ۲۰۲۱ - حداکثر امتیاز ۱۰۰

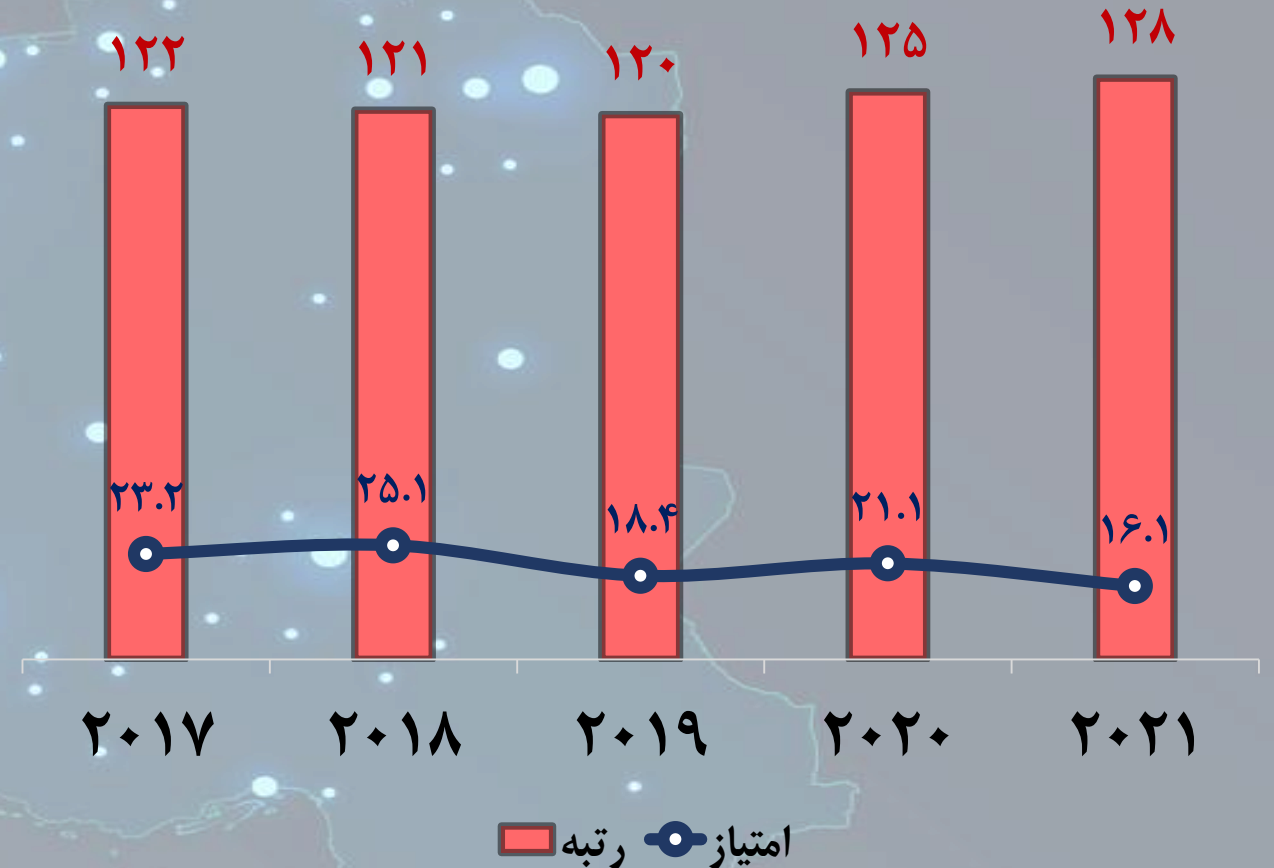

نمودار ۲. ۱۰ کشور ضعیف جهان از لحاظ امتیاز شاخص تاب‌آوری در سال ۲۰۲۱ - حداقل امتیاز صفر

امتیاز و رتبه ایران در شاخص تاب آوری جهانی

نمودار ۳. روند امتیاز و رتبه ایران در شاخص تاب آوری جهانی موسسه FMI طی سالهای ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱

- همانطور که ملاحظه می شود، امتیاز ایران طی ۵ سال گذشته با فراز و نشیب هایی همراه بوده و پس از آنکه در سال ۲۰۲۰ امتیاز ۲۱.۱ را کسب کرد، در سال ۲۰۲۱ مجدداً با افت امتیاز مواجه شد و امتیاز آن به ۱۶.۱ رسید.
- رتبه ایران در میان ۱۳۰ کشور و قلمرو مورد بررسی نیز در سال ۲۰۲۱، با افت ۳ پله ای، ۱۲۸ بوده که ضعیف ترین عملکرد را طی بازه ۵ سال اخیر به خود اختصاص داده است.

جزئیات وضعیت ایران در شاخص تاب آوری جهانی سال ۲۰۲۱

رتبه
امتیاز

در میان ۱۲ محرک (زیرشاخص) اصلی شاخص تاب آوری، رتبه ایران در کیفیت ریسک بلایای طبیعی و کیفیت ریسک آتش سوزی به ترتیب با رتبه‌های ۶۸ و ۷۲ بهترین عملکرد را داشته است. در عین حال، بدترین رتبه ایران نیز مربوط به تاب آوری اقتصادی ۱۲۹ با کسب امتیاز ۹,۲ است. همچنین رتبه ریسک سیاسی هم در زیرمجموعه شاخص تاب آوری اقتصادی ایران، ضعیف و ۱۲۷ است. حکمرانی شرکتها نیز وضعیت مناسبی در این شاخص ندارد و رتبه ۱۲۶ را داراست. در سال ۲۰۲۱، بدترین امتیازهای متعلقه به ایران مربوط به زیرشاخص‌های قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی (صفر)، کنترل فساد (۱۲,۶)، ریسک سیاسی (۱۴) و بهترین امتیاز متعلق به زیرشاخص نرخ شهرنشینی (۶۹,۵) است.

وضعیت ایران و برخی کشورهای همسایه در شاخص تاب آوری سال ۲۰۲۱

جدول ۱. امتیاز و رتبه ایران و برخی کشورهای همسایه در شاخص تاب آوری سال ۲۰۲۱

رتبه کشور	امتیاز کشور	امتیاز اقتصادی	امتیاز کیفیت ریسک	امتیاز زنجیره تامین
امارات متحده عربی	۳۲	۷۴.۹	۶۳.۷	۴۳
قطر	۳۴	۷۴	۸۶	۵۶.۲
عربستان سعودی	۵۵	۵۶.۱	۳۸.۸	۳۸.۶
ترکیه	۶۰	۵۲.۵	۴۴.۱	۳۸.۵
عمان	۶۹	۴۷.۸	۳۲.۱	۴۲.۷
کویت	۸۶	۴۲.۱	۴۴	۲۲.۵
آذربایجان	۹۱	۴۰.۶	۴۱.۷	۱۳.۷
پاکستان	۱۱۹	۲۵.۸	۲۳.۹	۱۱.۵
ایران	۱۲۸	۱۶.۱	۹.۲	۹.۱

در سال ۲۰۲۱، در میان کشورهای همسایه ایران که در جدول بالا به آنها اشاره شده، ایران ضعیف ترین عملکرد را در شاخص تاب آوری به خود اختصاص داده است. در مقابل کشورهای امارات متحده عربی، قطر، عربستان سعودی و ترکیه به ترتیب در سال مذکور در جایگاه های ۳۲، ۳۴، ۵۵ و ۶۰ قرار گرفته اند. امتیاز ایران در هر سه رکن اصلی شاخص تاب آوری از کشورهای همسایه فوق بمراتب کمتر است.

مقایسه دو کشور ایران و ترکیه در شاخص تاب آوری در سال ۲۰۲۱

تاب آوری

رتبه ۱۲۸
امتیاز ۱۶,۱

اقتصاد

رتبه ۱۲۹
امتیاز ۹,۲

● بهره‌وری ۸۶

● ریسک سیاسی ۱۲۷

● شدت نفت ۱۲۲

● نرخ شهرنشینی ۸۶

کیفیت ریسک

رتبه ۱۲۷
امتیاز ۹,۱

● قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی ۹۵

● کیفیت ریسک بلایای طبیعی ۶۸

● کیفیت خطر آتش سوزی ۷۲

● ریسک سایبری ذاتی ۱۲۰

زنجیره تامین

رتبه ۱۱۱
امتیاز ۳۱,۲

● کنترل فساد ۱۱۸

● کیفیت زیرساخت‌ها ۸۴

● حکمرانی شرکت‌ها ۱۲۶

● میدان دید زنجیره تامین ۸۵

همانطور که مشخص است ایران در هر سه شاخص اقتصاد، کیفیت ریسک و زنجیره تامین امتیاز کمتری نسبت به ترکیه دارد. در زیر شاخص‌های اقتصادی نیز، ایران در زیر شاخص ریسک بالاتر، در زیر شاخص شهرنشینی، هم امتیاز با این کشور و در سایر زیرشاخص‌ها دارای امتیاز کمتری نسبت به کشور ترکیه است.

تاب آوری

رتبه ۶۰
امتیاز ۵۲,۵

اقتصاد

رتبه ۷۳
امتیاز ۴۴,۱

● بهره‌وری ۲۴,۴

● ریسک سیاسی ۱۲۲

● شدت نفت ۱۵

● نرخ شهرنشینی ۸۶

کیفیت ریسک

رتبه ۷۵
امتیاز ۳۸,۵

● قرار گرفتن در معرض بلایای طبیعی ۹۴

● کیفیت ریسک بلایای طبیعی ۴۲,۳

● کیفیت خطر آتش سوزی ۹۱,۲

● ریسک سایبری ذاتی ۲۳,۵

زنجیره تامین

رتبه ۵۱
امتیاز ۵۹,۷

● کنترل فساد ۳۳,۱

● کیفیت زیرساخت‌ها ۶۹,۱

● حکمرانی شرکت‌ها ۷۳,۲

● میدان دید زنجیره تامین ۵۳,۴